

Сухова А.В.

(старший викладач кафедри ділової іноземної мови та перекладу Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»)

ТИПИ ВИСУНЕННЯ В АНГЛОМОВНІЙ НОВЕЛІ

TYPES OF FOREGROUNDING IN ANGLOPHONE SHORT STORY

Sukhova A.V., senior lecturer of Business Foreign Language and Translation Department at National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"

АНОТАЦІЯ

У статті розглядаються стилістичні і прагматичні особливості типів висунення на матеріалі англомовних новел. Безпосередня увага приділяється аналізу взаємодії стилістичних засобів на лексичному і синтаксичному рівнях тексту. В процесі дослідження типів висунення, а саме конвергенції, зчеплення та ошуканого очікування, виявляється експресивний і прагматичний потенціал англомовної новели.

ABSTRACT

The article deals with stylistic and pragmatic features of the types of foregrounding on the material of Anglophone short stories. Special attention is paid to the analysis of the stylistic means interaction on the lexical and syntactical levels of the text. On studying the types of foregrounding, namely convergence, coupling and defeated expectancy, the expressive and pragmatic potential of an Anglophone short story is revealed.

Ключові слова: типи висунення, конвергенція, зчеплення, ошукане очікування, англомовна новела, прагматистилістичний аспект.

Keywords: types of foregrounding, convergence, coupling, defeated expectancy, Anglophone short story, pragmastylistic aspect.

Англомовна новела являє собою тип художнього тексту, основним лексичним корпусом якої є автологічна лексика, тобто стилістично немарковані слова, вжиті в своєму прямому значенні. Однак це не свідчить про відсутність в англомовній новелі експресивного потенціалу. Навпаки, стилістичні засоби виразності, які функціонують на тлі нейтральної лексики, створюють з нею контраст і набувають ще більшої експресивності.

Під час дослідження англомовної новели ми застосовували комплексний підхід, який включав у себе аналіз основного корпусу лексики, експресивних засобів, зокрема лексичних та синтаксичних засобів виразності, а також вивчення типів висунення. Проведений нами аналіз англомовної новели є системним, оскільки він передбачає розгляд лексичних одиниць та стилістичних засобів і прийомів не тільки незалежно один від одного, але й у взаємодії в межах тексту з метою виявлення характерних для англомовної новели ознак. Основна наша увага спрямована на вивчення англомовної новели під прагматистичним кутом зору, що інтегративно окреслює експресивно-емоційний зміст тексту, інтенції автора і потенційний вплив на читача. Таким чином, оскільки одним із пріоритетних напрямів дослідження художнього тексту є вивчення його стилю та мови і з огляду на відсутність праць, присвячених дослідженню саме англомовної новели під окресленим ракурсом, всі вищезазначені фактори зумовлюють **актуальність** обраної проблематики.

Об'єктом дослідження є англомовна новела як тип тексту, **предметом** – прагматистичні особливості типів висунення.

Мета дослідження полягає у вивченні способів реалізації експресивного потенціалу англомовної новели через типи висунення. Для досягнення мети передбачається виконання низки **завдань**: розгляд лексичного і синтаксичного рівня англомовної новели; виявлення лексичних стилістичних засобів, синтаксичних засобів виразності і синтаксичних стилістичних прийомів у досліджуваному типі тексту; аналіз функціонування типів висунення на матеріалі англомовної новели.

Як вже було зазначено, основним корпусом лексики англомовної новели є нейтральні лексичні одиниці, тобто стилістично немарковані елементи, які створюють навмисну простоту тексту. Нейтральну лексику англомовної новели розглядаємо як основу для реалізації засобів виразності. Аналіз показав, що авторське мовлення англомовної новели здебільшого представлено нейтральною лексикою, в той час як чуже мовлення насичено, як правило, стилістично забарвленими словами. Зауважимо, що автологічний стиль мовлення виконує прагматичну функцію, що сприяє більш легкому та швидкому сприйняттю інформації адресатом і, відповідно, більш ймовірному здійсненню впливу, який відповідає задуму адресанта.

Експресивність англомовної новели забезпечується різноманітними засобами як на лексичному, так і на синтаксичному рівні. Досліджуючи англо-

мовну новелу як цілісний зв'язний текст, ми вважаємо недоцільним обмежуватися вивченням окремих лексичних або синтаксичних засобів вираження експресивності, натомість пропонуємо проаналізувати взаємодію певних елементів, які функціонують у межах єдиної системи. Для досягнення поставленої мети передбачається розгляд типів висунення англомовної новели.

Тип висунення як суб'єктивний лінгвістичний фактор текстотворення відображає специфічний характер розгортання тексту, який визначає різні способи надання інформації та різні шляхи і засоби впливу на адресата і залучення його до змістового плану тексту [2, с. 283].

Розробка проблеми типів висунення відбувалася впродовж тривалого часу в різних країнах, зокрема феномен досліджувався празькою школою, в англійському, американському мовознавстві. Типи висунення розроблялися окремо і незалежно один від одного та позначалися різними термінами. Пізніше по відношенню до типів висунення почали застосовувати системний підхід і вивчати їх у сукупності та відносити до особливого більш високого рівня тексту. Ми спираємося на роботу І. В. Арнольд, у якій системно, упорядковано і детально розглянуто три основні типи висунення: конвергенцію, зчеплення і ошукане очікування.

Під висуненням, услід за І. В. Арнольд, розуміємо способи формальної організації тексту, які фокусують увагу читача на певних елементах повідомлення і встановлюють семантично релевантні відносини між елементами одного або частіше різних рівнів. Загальні функції типів висунення полягають у наступному [1, с. 51]:

1) встановлення ієрархії значень і елементів у межах тексту, тобто висунення на перший план особливо важливих частин повідомлення;

2) забезпечення зв'язності та цілісності тексту і одночасно сегментація тексту для більш зручного сприйняття, і встановлення зв'язку між частинами тексту та між цілим текстом і його окремими складовими;

3) захист повідомлення від перешкод і полегшення декодування, створення упорядкованості інформації, завдяки якій читач може розшифрувати раніше невідомі йому елементи коду;

4) створення естетичного контексту і виконання цілої низки смислових функцій, однією з яких, на додаток до вже перелічених, є експресивність.

Отже, надамо огляд кожного із зазначених типів висунення та проаналізуємо ці явища на матеріалі англомовної новели шляхом виявлення способів їх реалізації в досліджуваному типі художнього тексту.

Конвергенцією називається скупчення в одному місці групи стилістичних прийомів, які приймають участь у єдиній стилістичній функції. Шляхом взаємодії стилістичні прийоми відтіняють, висвітлюють один одного, і сигнал, який вони передають, не може залишитися непоміченим. Таким чином, конвергенція виявляється одним із важливих засобів забезпечення стійкості до перешкод.

Цей тип висунення є особливо виразним за умови зосередження на коротких відрізках тексту. Конвергенція цікава не тільки тим, що виділяє найважливіше в тексті, але й тим, що на основі зворотного зв'язку може слугувати критерієм наявності стилістичної значущості в тих чи інших елементах тексту [1, с. 51–52].

Мала місце спроба виокремлення різновидів конвергенції, зокрема сконцентрованої конвергенції (передбачає взаємодію експресивних синтаксичних конструкцій на основі функції, яка виконується ними в межах однієї комунікативної одиниці – речення) і розконцентрованої конвергенції (передбачає взаємодію таких конструкцій на основі виконання ними єдиної функції в межах декількох речень, об'єднаних композиційно) [4, с. 204–205].

Варто зазначити, що під згаданою вище функцією, на нашу думку, мають на увазі прагматичну, яка є загальною, тобто об'єднує всі інші функції, які виконують типи висунення, оскільки результатом успішної реалізації кожної з них є вплив на читача, який відповідає інтенціям автора.

Наведемо уривок англомовної новели для того, щоб продемонструвати функціонування типу висунення «конвергенція» в зазначеному типі тексту:

It opened on a long, commodious ante-room, of which the only arresting features, ordinarily speaking, were the rows of tall half-human mechanical figures that stood up on both sides like tailor's dummies. Like tailor's dummies they were headless; and like tailor's dummies they had a handsome unnecessary humpiness in the shoulders, and pigeon-breasted protuberance of chest; but barring this, they were not much more like a human figure height. They had two great hooks like arms, for carrying trays; and they were painted pea-green, or vermillion, or black for convenience of distinction; in every other way they were only automatic machines and nobody would have looked twice at them. (“The Invisible Man” Г. К. Честертон)

Конвергенція полягає у вживанні великої кількості лексичних і синтаксичних засобів виразності. В прикладі наявні: епітети (*long, commodious, arresting, tall half-human mechanical, handsome unnecessary, pigeon-breasted, great*); вставна конструкція (*ordinarily speaking*); порівняння (*like tailor's dummies, like a human figure height, like arms*); анадіпложіс і анафора, виражені порівнянням (*like tailor's dummies*); часткова інверсія (*Like tailor's dummies they were headless*); полісиндетон, виражений сполучником (*or*). Усі зазначені стилістичні засоби і прийоми націлені на здійснення одного ефекту, на створення певного образу. Запропонований уривок є описом, який детально змальовує роботів, що справляють враження напівлюдей-напівмашин. Завдяки лексичним засобам опис стає більш наочним, у читача виникає певна метальна картина. Синтаксичні засоби допомагають сконцентрувати увагу читача на окремих предметах, які за авторським задумом потребують висвітлення. Таким чином, скупчення великої кількості стилістичних засобів і прийомів, різних за своєю природою, надає тексту експресивності та справляє більший вплив на адресата.

Наступний тип висунення – зчеплення – являє собою появу подібних елементів у подібних позиціях, що надає тексту цілісності. Велике значення зчеплення полягає в тому, що воно допомагає розкрити характер і сутність єдності форми та змісту в художньому тексті в цілому, переходячи від декодування на рівні значення окремих форм до розкриття структури і смислу цілого, допускаючи узагальнення великих сегментів цілого. Зчеплення з'являється на будь-яких рівнях і на різних за обсягом відрізках тексту. Подібність елементів у парадигматиці може бути фонетичною, структурною або семантичною. Подібність позицій є категорією синтагматичною і може мати синтаксичну природу або ґрунтуватися на місці елемента в мовленнєвому ланцюзі. Структурна подібність відображається в схожості морфологічних конструкцій і в синтаксичному паралелізмі, а семантична – у вживанні синонімів, антонімів, гіпонімів і слів, які належать до одного семантичного поля [1, с. 53–54].

Приклад із англомовної новели демонструє особливості вживання типу висунення «зчеплення»:

He stood behind his desk in the far end of the dim room. The wife liked him. She liked the deadly serious way he received any complaints. She liked his dignity. She liked the way he wanted to serve her. She liked the way he felt about being a hotel-keeper. She liked his old, heavy face and big hands. (“Cat in the Rain” Е. Хемінґуей)

У прикладі на синтаксичному рівні зчеплення проявляється у вигляді паралельних конструкцій з прямим порядком слів і однаковою видо-часовою формою присудків. На семантичному рівні – у вигляді синонімічних повторів (підмет, вжитий у першій паралельній конструкції, замінюється на відповідний займенник у всіх наступних реченнях). Ефект підсилюється стилістичним засобом анафорою (повторення *She liked* на початку кожного речення в паралельному ряді).

Зчеплення слугує засобом, який забезпечує єдність змісту і форми. В наведеній надфразовій єдності речення в паралельному ряді надають усебічний огляд гідних якостей одного з персонажів новели, які є підставою для ніжного почуття з боку його дружини. Так, окремі елементи розкривають смисл цілого і сприяють формуванню єдиного образу.

В англомовній новелі прослідковується тенденція до зосередження двох типів висунення (зчеплення і конвергенції) в одній надфразовій єдності. Це можна простежити й у попередніх прикладах, але ми детально не зупинялися на аналізі взаємодії цих типів висунення. Отже, проілюструємо це явище на такому прикладі:

Among the musical disciples who assembled, one evening in each week, to receive his instructions in psalmody was Katrina Van Tassel, the only child of a substantial Dutch farmer. She was a blooming lass of fresh eighteen, plump as a partridge, ripe and melting and rosy-cheeked as one of her father's peaches, and universally famed, not merely for her beauty, but her vast expectations. She was withal a little of a coquette,

as might be perceived in her dress. She wore ornaments of pure yellow gold to set off her charms, and a provokingly short petticoat to display the prettiest foot and ankle in the country round. ("The Legend of Sleepy Hollow" В. Ірвінг)

Наведена надфразова єдність є наочним прикладом поєднання зчеплення і конвергенції в одному короткому відрізку тексту. Зчеплення представлено розташуванням подібних елементів у подібних позиціях, тобто реченнями паралельного ряду, два з яких починаються з анафоричного повтора. Конвергенція має такі складові: епітети, які характеризують певний бік означуваного об'єкта і прикрашають мовлення; вставна конструкція, яка уточнює і доповнює предметний зміст речення; метафора, яка сприяє естетичній цінності повідомлення; порівняння, які створюють яскраві образи; синекдоха, яка відтворює ціле і загальне через конкретне. Всі елементи, що несуть експресивний потенціал, виділені в тексті шляхом підкреслення.

Ще одним типом висунення є ошукане очікування, сутність якого полягає в наступному: безперервність, лінійність мовлення означає, що поява кожного окремого елемента підготована попередніми і сама готує наступні, тобто наступне частково подається в попередньому. При такому зв'язку переходить від одного елемента до іншого є малопомітними. Однак якщо на цьому тлі з'являються елементи невеликої ймовірності, то виникає порушення безперервності, яке діє подібно поштовху: непередбачене та неочікуване створює опір сприйняттю, подолання якого вимагає зусиль з боку читача, і тому сильніше на нього впливає. Важливим фактором є посилення очікування безпосередньо перед появою елемента малої передбачуваності, тобто посилення впорядкованості елементів контексту. Звідси виникають розміщення послідовностей слів у лінії найвищої та найменшої ймовірності [1, с. 56].

Застосування прийому ошуканого очікування відповідає інтенціям автора: збудити в читача інтерес до відтворюваних подій, апелюючи не лише до його розуму, але й до чуттєвої складової, що, в свою чергу, допомагає реалізувати прагматичний компонент. Свідоме моделювання ситуацій «ошуканого очікування» є особливою комунікативною стратегією, яка сприяє підвищенню експресивності [3, с. 62].

Ефект ошуканого очікування спостерігаємо на такому прикладі з англійської новели:

"Miss Leslie," he began hurriedly, "I have but a moment to spare. I want to say something in that moment. Will you be my wife? I haven't had time to make love to you in the ordinary way, but I really do love you. Talk quick, please – those fellows are clubbing the stuffing out of Union Pacific."

"Oh, what are you talking about?" exclaimed the young lady. She rose to her feet and gazed upon him, round-eyed.

"Don't you understand?" said Maxwell restively. "I want you to marry me. I love you, Miss Leslie. I wanted to tell you, and I snatched a minute when things had slackened up a bit. They're calling me for the

'phone now. Tell 'em to wait a minute, Pitcher. Won't you, Miss Leslie?"

The stenographer acted very queerly. At first she seemed overcome with amazement; then tears flowed from her wondering eyes; and she smiled sunnily through them, and one of her arms slid tenderly about the broker's neck.

"I know now," she said softly. "It's this old business that has driven everything else out of your head for the time. I was frightened at first. Don't you remember, Harvey? We were married last evening at eight o'clock in the Little Church Around the Corner." ("The Romance of a Busy Broker" О. Генрі)

Наведений фрагмент тексту є сценою з життя брокерських працівників, більшу частину якої займає робота, тому часу на особисте життя майже не залишається. Читач стає свідком ситуації, в якій один із представників такої професії намагається освідчитися своїй стенографістці під час невеликої перерви на роботі. Спочатку автор налаштовує читача на відмову з боку пані Леслі, оскільки її реакція є досить недвозначною. Потім вона опановує свій подив, але дає волю іншим емоціям: розчулюється цією пропозицією, плаче і посміхається водночас. Читач відчуває зміну в настрої дійової особи, її схильність погодитися вийти заміж за колегу. Проте кінцівка фрагменту вражає своєю непередбачуваністю, оскільки виявляється, що закохані вже одружилися напередодні, а заклопотаний поточними проблемами чоловік просто забув про цей факт. Відтак, під час усієї сцени освідчення відбувається налаштування на певний результат, а саме спочатку на відмову, а потім на згоду стати дружиною цього чоловіка, але історія закінчується зовсім малою ймовірним фіналом. Важливо зауважити, що ефект неочікуваності стає тим сильнішим, чим більше автор спрямовує думки читача в інше русло, а потім раптово розкриває щось зовсім непередбачуване.

Таким чином, доходимо **висновку**, що проаналізовані типи висунення сприяють реалізації експресивності англійської новели: в певних випадках функціонуючи в різних надфразових єдностях або фрагментах, в інших – нашаровуючись один на одного, але в будь-якому випадку вони виявляються в межах одного тексту і щільно взаємодіють, виконуючи єдину прагматичну функцію.

Перспективу нашого подальшого дослідження вбачаємо у вивченні типів висунення в синергетичному аспекті.

Список літератури

1. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык : учебник для вузов / И. В. Арнольд. – [5-е изд., испр. и доп.] – М. : Флинта, Наука, 2002. – 384 с.
2. Болотнова Н. С. Коммуникативная стилистика текста : Словарь-тезаурус / Н. С. Болотнова. – Томск, 2008. – 384 с.
3. Крижановська В. П. Типи висунення як стилістичні прийоми (на матеріалі німецькомовної новели) / В. П. Крижановська // Зап. з ром.-герм. філол. : зб. наук. пр. – 2012. – Вип. 1. – С. 60–66.

-
4. Сковородников А. П. Экспрессивные синтаксические конструкции современного русского литературного языка / А. П. Сковородников. – Томск : Изд-во Томского университета, 1981. – 255 с.